

Sygn. akt II Ca 30/17

POSTANOWIENIE

Dnia 6 kwietnia 2017 r.

Sąd Okręgowy w Kaliszu II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Jacek Chmura (spr.)
Sędziowie:	SSO Barbara Mokras SSO Wojciech -Vogt
Protokolant:	st. sekr. sąd. Jolanta Bąk

po rozpoznaniu w dniu 6 kwietnia 2017 r. w Kaliszu

na rozprawie

sprawy z wniosku C. R.

z udziałem Miasta K. , Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezydenta Miasta K. oraz A. Ż.

w sprawie skargi o wznowienie postępowania w sprawie o sygn. akt Ns 685/59

na skutek apelacji wnioskodawcy C. R.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Kaliszu

z dnia 17 lutego 2016r. sygn. akt I Ns 1461/15

postanawia:

1. oddalić apelację,
2. nie obciążać wnioskodawcy C. R. kosztami postępowania apelacyjnego.

SSO Barbara Mokras SSO Jacek Chmura SSO Wojciech Vogt

II Ca 30/17

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 17 lutego 2016r. w sprawie I Ns 1461/15 Sąd Rejonowy w Kaliszu w sprawie ze skargi C. R. przy udziale uczestników postępowania Miasta K., Skarbu Państwa - reprezentowany przez Prezydenta Miasta K. i A. Ż. o wznowienie postępowania w sprawie o sygn. akt Ns 685/59:

1. oddalił skargę o wznowienie postępowania,

2. nie obciążył w całości wnioskodawcy C. R. i uczestników postępowania Miasta K. i A. Ż. kosztami sądowymi,

3. w pozostałym zakresie stwierdził, iż wnioskodawcy i uczestnicy postępowania ponoszą koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

Dla nieruchomości położonej w K. przy ul. (...) prowadzona była księga wieczysta dawna (...) nr hip. (...). W dziale (...) tej księgi wieczystej jako właścicielka wskazana była A. M.. A. M. była matką E. R. oraz babcią wnioskodawcy C. R. i uczestniczki postępowania A. Ż.. O tym, że taka nieruchomość stanowiła składnik majątkowy A. M. wnioskodawca C. R. i uczestniczka postępowania A. Ż. dowiedzieli się w miesiącu maj 2013 r. Budynek przy ul. (...) i lokale się w nim znajdujące, w okresie posiadania go przez A. M. były oddawane do używania najemcą. Bieżące czynności związane z administrowaniem budynkiem A. M. wykonywała przez osobę zarządcy nieruchomości. Zarówno A. M. jak i E. R. nigdy nie mieszkały w K. i w przedmiotowej nieruchomości, posiadały bowiem miejsce zamieszkania w Ł..

A. M. zmarła w dniu (...). Od wybuchu wojny w 1939 r. do chwili śmierci A. M. nie wykonywała zarządu sporną nieruchomością, nie przebywała w K., nie korzystała i nie użytkowała tej nieruchomości. Sytuacja odnosząca się do posiadania, rozporządzania i korzystania nieruchomości nie zmieniła się w okresie po śmierci A. M. do dnia 31 grudnia 1948 r. i ostatecznie do dnia 31 grudnia 1955 r., gdzie uprawnioną z tytułu sukcesji uniwersalnej była jej córka E. R., która nie składała wniosku o przywrócenie posiadania nieruchomości opuszczonej do sądu bądź do organu likwidacyjnego lub do jednostki zarządzającej nieruchomością ani nie podejmowała innych czynności zmierzających do odzyskania nieruchomości.

Od 1959 r. przedmiotowa nieruchomość pozostaje w zarządzie uczestników postępowania, który jest wykonywany do chwili obecnej. W nieruchomości budynkowej znajdują się lokale, które są m.in. przedmiotem najmu.

Spadkobierczynią A. M. jest na mocy postanowienia Sądu Rejonowego dla Ł. w Ł. z dnia 25 października 2012 r. w sprawie o sygn. akt I Ns 823/12 na podstawie ustawy córka E. R. w całości, natomiast na podstawie tego samego orzeczenia spadkobiercami E. R. są córka A. Ż. i syn C. R. na podstawie ustawy każdy z nich w 1/2 części. Następczyni prawna A. E. J. R. miała w dniu 31 grudnia 1955 r. 34 lata.

W dniu 3 kwietnia 1959 r. w imieniu Skarbu Państwa Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w K. skierowało do tut. Sądu żądanie stwierdzenia, że nieruchomość położona w K. przy ul. (...) oznaczona w księdze wieczystej Sądu Powiatowego w K. nr hip. (...) przeszła na własność Skarbu Państwa przez zasiedzenie na podstawie art. 34 dekretu z dnia 3 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich, a ponadto o udzielenie zabezpieczenia oraz ustanowienie kuratora dla uczestnika postępowania nieznanego z miejsca pobytu w myśl art. 13 § 2 k.p.n. W uzasadnieniu tego wniosku żądający wskazał, iż opisana nieruchomość jest majątkiem opuszczonym w rozumieniu cyt. dekretu i znajduje się w zarządzie Miejskiego Zarządu Budynków Mieszkalnych w K., a z dniem 31 grudnia 1955 r. upłynął 10-letni termin przewidziany w art. 34 ust. 1 lit. a i lit. b w/w dekretu, który nie został przerwany ani przez złożenie wniosku o przywrócenie posiadania nieruchomości w trybie art. 19 w/w dekretu ani przez skierowanie wniosku właściciela do organu likwidacyjnego o wydanie nieruchomości ani przez wytoczenie powództwa.

Do wniosku żądający dołączył dokumenty w postaci informacji adresowej z (...) Biura (...) w W. z dnia 8 listopada 1958 r., z którego wynika, że A. M. nie figuruje w tej informacji, a także zaświadczenia oraz dokumenty geodezyjne i kartograficzne. Wniosek ten został zarejestrowany w Sądzie Powiatowym w K. pod sygn. akt Ns 685/59.

Zarządzeniem z dnia 2 maja 1959 r. ustanowiono dla nieznannej z miejsca pobytu uczestniczki postępowania A. M. kuratora w osobie A. C.

i dokonano ogłoszeń na tablicy sądowej oraz tablicy Prezydium M.R.N. Wskutek dokonanych ogłoszeń nikt się nie zgłosił. Kurator ustanowiony dla A. M. w dniu 7 maja 1959r. złożył pismo procesowe, w którym wnosił o oddalenie wniosku. W ramach toczącego się postępowania na posiedzeniu w dniu 19 maja 1959 r. Sąd przeprowadził postępowanie dowodowe na okoliczności wskazane we wniosku. W posiedzeniu tym uczestniczył kurator ustanowiony dla A. M., który wnosił oddalenie wniosku.

Spadkobierczyni A. E. J. R. nie została wezwana do udziału w charakterze uczestniczki postępowania w postępowaniu w sprawie o sygn. akt Ns 685/59.

Postanowieniem z dnia 19 maja 1959 r. Sąd Powiatowy w K. w sprawie o sygn. akt Ns 685/59 stwierdził, że Skarb Państwa nabył przez zasiedzenie własność nieruchomości położonej w K. przy ul. (...) o pow. 194m² zapisanej w księdze wieczystej Sądu Powiatowego w K. K. N. (...) na A. M..

Opisane wyżej orzeczenie stanowiło podstawę złożenia wniosku do Sądu Rejonowego w Kaliszu - Wydziału Ksiąg Wieczystych o założenie księgi wieczystej i wpis prawa własności Skarbu Państwa.

Postanowieniem z dnia 6 listopada 1960 r. Sąd Powiatowy w K. w sprawie o sygn. akt Dz Kw. 800, 801, 802, 803, 904, 805/60 założył księgę wieczystą Kw nr (...) dla nieruchomości objętych opisany wyżej postanowieniem oraz dokonał wpisu w dziale I oznaczając położenie nieruchomości, numer i powierzchnię działki oraz w dziale II ujawniając jako właściciela Skarb Państwa w zarządzie Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w K.. Na podstawie decyzji Urzędu Wojewódzkiego w K. z dnia 5 lutego 1993 r. nr (...). (...) (...) własność tej nieruchomości z mocy prawa nabyło Miasto K..

Sąd Rejonowy zważył, co następuje.

Skarga o wznowienie postępowania podlega oddaleniu.

Dokonując merytorycznej oceny podstaw skargi o wznowienie postępowania Sąd rozpoznający niniejszą sprawę poddał analizie i ocenił przyczyny zaniechania wezwania poprzednika prawnego skarżącego do udziału w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia w charakterze uczestnika postępowania w sprawie o sygn. akt Ns 685/59 oraz rodzaj i charakter naruszenia prawa materialnego skarżącego na skutek wydania w jego toku orzeczenia kończącego postępowania w sprawie, a ponadto sposób wejścia w posiadanie przez Skarb Państwa nieruchomości objętej skargą i jego wpływu na wynik postępowania w sprawie o sygn. akt Ns 685/59 ocenianych przez pryzmat przepisów dekretu z dnia 8 marca 1946r. o majątkach opuszczonych i ponemieckich (Dz. U. 1946.13.87 ze zm.), a także warunki i podstawy nabycia przez Skarb Państwa w trybie zasiedzenia własności nieruchomości objętej skargą oraz biegu terminu zasiedzenia i jego zawieszenia, przy uwzględnieniu zaistnienia uchybień procesowych w postępowaniu w sprawie o sygn. akt Ns 685/59 badanych przez pryzmat nieważności tamtego postępowania, możliwości podniesienia przez skarżącego zarzutu przerwania biegu zasiedzenia.

Skarga o wznowienie postępowania w trybie art. 524 § 2 k.p.c. nie jest zwykłym środkiem zaskarżenia, lecz kwalifikowanym, czyli tylko określone podstawy mają znaczenie dla wznowienia postępowania.

Stosownie do art. 524 § 2 k.p.c. zainteresowany, który nie był uczestnikiem postępowania zakończonym prawomocnym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy, może żądać wznowienia postępowania, jeżeli postanowienie to narusza jego prawa. W takim wypadku stosuje się przepisy o wznowieniu postępowania z powodu pozbawienia możliwości działania.

Zainteresowany niebędący uczestnikiem postępowania, którego interesy narusza prawomocne postanowienie stwierdzające nabycie własności nieruchomości przez zasiedzenie, może dochodzić więc swych praw wyłącznie w drodze wznowienia postępowania na podstawie art. 524 § 2 k.p.c., gdyż przepis art. 379 pkt 5 k.p.c. ma zastosowanie tylko do naruszenia prawa do obrony strony procesu (a z mocy art. 13 ust. 2 k.p.c. także uczestnika postępowania nieprocesowego), a nie osoby, która przymiotu takiego nie posiada i w postępowaniu w ogóle nie brała udziału. Nieważność z art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. zachodzi bowiem w postępowaniu nieprocesowym wtedy,

gdy możliwości obrony swych praw został pozbawiony uczestnik, czyli osoba, która, jako zainteresowana w sprawie, wzięła w niej udział lub była do tego wezwana (art. 510 kp c) - por. postanow. SN z dnia 14 listopada 1996r. w sprawie o sygn. akt I CKU 29/96, opubl. LEX nr 497769.

Norma art. 524 § 2 k.p.c. ma samodzielny charakter i określa dwie przesłanki wznowienia (brak uczestniczenia przez osobę zainteresowaną oraz naruszenie jej praw postanowieniem). Odwołanie z art. 524 § 2 k.p.c. zdanie drugie, do stosowania przepisów o wznowieniu postępowania z powodu pozbawienia możliwości działania dotyczy jedynie kilku kwestii, tj. niemożności żądania wznowienia, jeżeli przed uprawomocnieniem się orzeczenia niemożność działania ustała (art. 401 pkt 2), właściwości sądu (art. 405) i terminów (art. 407 i 408).

Treść zacytowanego przepisu nie pozostawia wątpliwości co do tego, że poza ogólnymi wymaganiami przewidzianymi dla skargi o wznowieniu wprowadza on dwie dodatkowe przesłanki, właściwe temu rodzajowi wznowienia: aby zainteresowany bez własnej winy nie był uczestnikiem postępowania oraz aby zwalczane orzeczenie naruszało jego prawa. Druga z przedstawionych przesłanek ma jednak charakter podstawy wznowienia, podobnie jak przyczyny określone w art. 401 i 403 k.p.c. Kumulatywne wymienienie tych przesłanek musi rzutować na treść skargi o wznowienie opartej na przepisie art. 524 k.p.c. Skarżący nie może przy tym domagać się wznowienia opierając się wyłącznie na twierdzeniu, że nie był uczestnikiem postępowania, ale musi wskazać, że został pozbawiony możliwości działania, oraz określić, na czym polega naruszenie jego prawa. Takie unormowanie zostało podyktowane względem na stabilność prawomocnych orzeczeń, które nie mogą być naruszane z czysto formalnych przyczyn. Znajduje ono uzasadnienie także w istocie

postępowania nieprocesowego, w którym krąg uczestników jest bardzo szeroki, a stopień ich zainteresowania niejednokrotnie minimalny. Dopuszczenie wznowienia tylko na podstawie samego faktu niewezwania do udziału w sprawie stanowiłoby niebezpieczeństwo dla stałości orzeczeń, zwłaszcza gdyby na podstawie prawomocnego rozstrzygnięcia osoby trzecie nabyły już pewne prawa.

Nie ulega wątpliwości, że w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia do kręgu osób zainteresowanych w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c. (art. 13 § 1 dekretu z dnia 18 lipca 1945r. Kodeks postępowania niespornego (Dz. U. 1946.27.169 ze zm.) należy przede wszystkim dotychczasowy właściciel (właściciele) nieruchomości, bez względu na to, czy jego prawo zostało stwierdzone i czy wynika z dołączonego na podstawie art. 607 k.p.c. odpisu z księgi wieczystej. Jeżeli właściciel nie żyje, status zainteresowanych mają jego spadkobiercy. Wnioskodawca powinien więc we wniosku o stwierdzenie zasiedzenia wskazać dotychczasowego właściciela nieruchomości. Gdyby z przyczyn od siebie niezależnych tego nie uczynił, sąd powinien z urzędu podjąć czynności zmierzające do ustalenia właściciela i wezwania go do udziału w sprawie (art. 510 § 2 k.p.c., art. 13 § 2 dekretu z dnia 18 lipca 1945 r. Kodeks postępowania niespornego (Dz. U. 1946.27.169 ze zm.), a gdyby czynności te nie przyniosły rezultatu - ustanowić kuratora i zarządzić ogłoszenie przewidziane w art. 609 § 2 k.p.c., co też uczynił Sąd w sprawie o sygn. akt Ns 685/59 - por. postanow. SN z dnia 8 lutego 2015 r. w sprawie o sygn. akt I CSK 82/14, opubl. LEX nr 1677788.

Oczywiście niewezwanie do udziału w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia wszystkich zainteresowanych, w niniejszym postępowaniu poprzednika prawnego skarżącego stanowi uchybienie procesowe, które może mieć wpływ na wynik sprawy - por. postanow. SN z dnia 23 września 1999 r. w sprawie o sygn. akt III CKN 352/98, opubl. OSNC 2000/3/62. Należy przy tym jednak podkreślić, że przez prawo w pojęciu art. 524 § 2 k.p.c. trzeba rozumieć prawo materialne. Gdyby bowiem ustawodawca przez to pojęcie rozumiał prawo procesowe, to zwrot ten byłby zbędny, skoro przepisy prawa formalnego na skutek pozbawienia zainteresowanego możliwości działania zostały naruszone w sposób ewidentny.

Pozbawienie strony możliwości działania ma miejsce, gdy z powodu wadliwości procesowych sądu lub czynności strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów postępowania, strona nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części, a skutki tych wadliwości nie zostały usunięte przed wydaniem orzeczenia - por. wyrok SN z dnia 2 lutego 2011 r. w sprawie o sygn. akt I UK 293/10, opubl. LEX nr 811821.

W ocenie Sądu w realiach niniejszej sprawy pomimo, że poprzednik prawny skarżącego nie był uczestnikiem postępowania w sprawie o sygn. akt Ns 685/59, to nie doszło do nieważności tego postępowania prowadzącej do uchylenia zaskarżonego postanowienia, zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i ponownego rozpoznania sprawy albowiem co należy wyraźnie zaznaczyć wnoszący skargę musi wykazać poza pozbawieniem możliwości działania, że w sytuacji gdyby był uczestnikiem pierwotnego postępowania to inny byłby wynik tej sprawy, czego skarżący nie uczynił, a ponadto samo niewezwanie zainteresowanego do udziału w sprawie i niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym nie powoduje nieważności postępowania, która nigdy nie jest wiązana z wpływem na wynik sprawy.

Postępowanie przed Sądem Powiatowym w K. w sprawie o sygn. akt Ns 685/59 toczyło się na podstawie przepisów dekretu z dnia 18 lipca 1945 r. Kodeks postępowania niespornego (Dz. U. 1946.27.169 ze zm.) w zw. z przepisami dekretu z dnia 8 listopada 1946 r. o postępowaniu niespornym z zakresu prawa rzeczowego (Dz. U. 1946.63.345 ze zm.) i w zw. z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 29 listopada 1930 r. (Dz. U. 1950.43.394 - j.t. ze zm.).

Zgodnie z art. 13 § 1 dekretu z dnia 18 lipca 1945r. Kodeks postępowania niespornego (Dz. U. 1946.27.169 ze zm.) każdy, czyich praw dotyka wynik postępowania, jest zainteresowany w sprawie. Ma on prawo wziąć udział w sprawie w każdym jej stanie. Jeżeli weźmie udział, staje się uczestnikiem jak zgłaszający wniosek o wszczęcie postępowania, natomiast na podstawie § 2 cyt. przepisu jeżeli się ujawni, że zainteresowany nie jest uczestnikiem, sąd wezwie go do wzięcia udziału w sprawie. Przez wyzwanie do wzięcia udziału w sprawie wezwany staje się uczestnikiem. W razie potrzeby przewodniczący wyznaczy kuratora do zastępowania zainteresowanego, którego miejsce pobytu jest nieznane.

W postępowaniu niespornym sąd miał obowiązek czuwać nad tym, aby wszystkie osoby zainteresowane były uczestnikami postępowania. Konsekwencją tego było to, że przewodniczący powinien wyznaczyć kuratora dla zainteresowanego w sprawie, którego miejsce pobytu nie jest znane. Z treści art. 13 § 2 k.p.n., który ustanawia wymieniony obowiązek sądu i przewodniczącego, a zwłaszcza z użytych słów "w razie potrzeby" wynika, że jeżeli miejsce pobytu zainteresowanego jest nie znane, to sąd powinien z urzędu przeprowadzać stosowne dochodzenie. Nadto do ustanowienia kuratora z mocy tego przepisu mają przez art. 4 k.p.n. - zastosowanie postanowienia art. 153 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 29 listopada 1930 r. (Dz. U. 1950.43.394 - j.t. ze zm.) co do publicznego obwieszczenia o ustanowieniu takiego kuratora w budynku sądowym i w lokalu prezydium rady narodowej - por. orzeczenie SN z dnia 16 lutego 1961 r. w sprawie o sygn. akt IV CR 962/60, opubl. OSNC 1962/1/36.

Spadkobierczyni A. E. J. R. nie była uczestnikiem postępowania w sprawie o sygn. akt Ns 685/59, zakończonego prawomocnym postanowieniem z dnia 19 maja 1959 r. wydanym przez Sąd Powiatowy w K.. Ze względu na to, że miejsce pobytu A. M., według twierdzeń wnioskodawcy, nie było znane, w postępowaniu reprezentował ją kurator ustanowiony dla strony, której miejsce pobytu nie jest znane. Przy czym istotnym jest, że w dacie wydania rozstrzygnięcia A. M. już nie żyła i nie istniało również orzeczenie stwierdzające następstwo prawne po spadkodawczyni i zakres sukcesji E. R. co do składników materialnych masy spadkowej, co tym bardziej uzasadniało skorzystanie z instytucji kuratora.

Należy zgodzić się z poglądem, że nie działanie w sprawie kuratora ustanowionego dla nieznanego z miejsca pobytu może uzasadniać wznowienie postępowania, ale tylko jednak w sytuacji jeżeli kurator nie brał udziału w postępowaniu i nie podjął żadnych czynności procesowych za nieobecnego, co nie miało miejsca w realiach przedmiotowej sprawy, gdzie kurator w sposób czynny od momentu jego wyznaczenia podejmował czynności procesowe w ramach toczącego się postępowania prezentując pisemnie i ustnie stanowisko opozycyjne wobec treści żądania wniosku - por. postanow. SN z dnia 14 stycznia 2015r. w sprawie o sygn. akt I CZ 111/14, opubl. LEX nr 1645253, postanow. SN z dnia 2 sierpnia 2007r. w sprawie o sygn. akt V CSK 155/07, opubl. LEX nr 485892, wyrok SN z dnia 13 marca 2012 r. w sprawie o sygn. akt IV CSK 284/11, opubl. LEX nr 1171302, uchwała SN z dnia 14 kwietnia 1980r. w sprawie o sygn. akt III CZP 19/80, opubl. OSNC 1980/11/205, postanow. SN z dnia 24 lipca 2014r. w sprawie o sygn. akt II CSK 456/13, opubl. LEX nr 1504835.

Zgodnie z art. 34 ust. 1 dekretu z dnia 8 marca 1946r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. 1946.13.97 ze zm.) Skarb Państwa i związki samorządu terytorialnego nabywały przez przedawnienie (zasiedzenie) tytuł własności majątków opuszczonych: a) co do nieruchomości z upływem lat 10, b) co do ruchomości z upływem lat 5, licząc w obu przypadkach od końca roku kalendarzowego, w którym wojna została ukończona. Nabycie własności w trybie art. 34 dekretu jest następstwem tzw. "przemilczenia", które polega na nabyciu własności ex lege na skutek tego, że uprawniony nie wykonuje swojego prawa przez jednoznacznie określony czas.

Do biegu terminu wskazanego w art. 34 ust. 1 tego dekretu miały odpowiednie zastosowanie przepisy o przerwie zasiedzenia, wobec czego bieg tego terminu ulegał przerwie m.in. na skutek złożenia do dnia 31 grudnia 1948r. przez jedną z osób wymienionych w art. 15 i 16 dekretu wniosku o przywrócenie posiadania nieruchomości opuszczonej do sądu bądź do organu likwidacyjnego lub do jednostki zarządzającej nieruchomością - postanow. SN z dnia 18 lutego 2015r. w sprawie o sygn. akt I CSK 85/14, opubl. LEX nr 1677789. Jak wyjaśnił to Sąd Najwyższy w uchwale całej Izby Cywilnej z dnia 24 maja 1956 r. z uzupełnieniem wprowadzonym uchwałą z dnia 26 października 1956 r. I CO 9/56, opubl. OSNC 1957/1/1 przepisy powołanego dekretu nie miały charakteru norm zmierzających do nacjonalizacji, zasadniczym ich celem było bowiem zabezpieczenie mienia obywateli, którzy w związku z wojną utracili jego posiadanie. Przepisy te zakładały, że do czasu nabycia własności majątku opuszczonego w trybie art. 34 Skarb Państwa jest jedynie jego zarządcą, a więc nie włada tym majątkiem „jak właściciel” (cum animo rem sibi habendi). Upaństwowienie mienia opuszczonego traktowane było przy tym jako ostateczność, którą przyjęto tylko dlatego, że szkodliwy z punktu widzenia gospodarczego stan tymczasowości nie mógł trwać bez żadnych ograniczeń (zob. OSN 1957, nr 1, poz. 1).

Nabycie własności w trybie art. 34 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. Nr 13, poz. 87) jest następstwem tzw. przemilczenia, polegającego na nabyciu prawa przez osobę trzecią na skutek niewykonywania tego prawa przez uprawnionego w czasie określonym w ustawie. Obojętne przy tym jest, czy odpowiedni organ państwa objął majątek opuszczony w administrację, czy też majątek ten pozostawał bez niczyjej opieki lub dostał się via facti w posiadanie Państwa. Uzyskanie tytułu własności w trybie dekretu było wyłącznie następstwem niewykonywania swego prawa przez właściciela Zgodnie z art. 1 ust. 1 w/w dekretu wszelki majątek (ruchomy i nieruchomy) osób, które w związku z wojną rozpoczętą 1 września 1939r. utraciły jego posiadanie, a następnie go nie odzyskały, jest majątkiem opuszczonym w rozumieniu tego dekretu. Tym samym dla oceny, czy dana nieruchomość jest "majątkiem opuszczonym", konieczne jest ustalenie czy osoba uprawniona utraciła posiadanie nieruchomości, czy nastąpiło to w związku z wojną rozpoczętą dnia 1 września 1939r. i czy utracone posiadanie nieruchomości zostało następnie odzyskane.

Zgodnie z zasadą rozkładu ciężaru dowodowego, skonkretyzowaną wart. 6 k.c., strona domagająca się ustalenia, że Skarb Państwa nabył własność nieruchomości na podstawie art. 34 dekretu z 1946r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich, powinna wykazać, że właściciele nieruchomości utracili jej posiadanie w związku z wojną rozpoczętą 1 września 1939 r., a po zakończeniu wojny do dnia 31 grudnia 1955 r. nie podjęli działań zmierzających do odzyskania posiadania nieruchomości - wyrok SN z dnia 23 listopada 2005 r. w sprawie o sygn. akt II CK 235/05, co wnioskodawca w postępowaniu w sprawie o sygn. akt Ns 685/59 skutecznie uczynił.

Brak było bowiem w sprawie o sygn. akt Ns 685/59 i w niniejszym postępowaniu dowodów, z których wynikałoby, że nie wykonywanie przez A. M. czynności rozporządzających i zobowiązujących odnoszących się do przedmiotowej nieruchomości i w konsekwencji utrata jej posiadania po dniu 1 września 1939 r. nastąpiło z innych przyczyn niż rozpoczęcie wojny, że A. M. przed jej śmiercią w dniu 3 lutego 1945 r. czyniła starania zmierzające do odzyskania utraconego posiadania oraz E. R. w okresie od momentu zakończenia działań wojennych w 1945 r. do dnia 31 grudnia 1948 r. i w okresie późniejszym do dnia 31 grudnia 1955 r. podejmowała starania o odzyskanie utraconego posiadania nieruchomości i inne czynności o charakterze faktycznym lub prawnym w stosunku do nieruchomości objętej skargą, co w łącznej ocenie pozwala na stwierdzenie, że nieruchomość ta w chwili wydawania postanowienia w dniu 19 maja 1959 r. w sprawie o sygn. akt Ns 685/59 posiadała statusu opuszczonej według przepisów dekretu z dnia 8 marca 1946 r. W konsekwencji postanowienie stwierdzające przejście na Skarb Państwa własności nieruchomości w drodze

zasiedzenia (przemilczenia) na podstawie art. 34 ust. 1 pkt 1 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. nie było pozbawione podstawy prawnej i wobec konstatacji poczynionych powyżej spostrzeżeń nie może być skutecznie wzruszone w ramach niniejszego postępowania - por. postanow. SN z dnia 29 października 1996r. w sprawie o sygn. akt III CKU 8/96, opubl. OSNC 1997, nr 4, poz. 38, postanow. SN z dnia 16 października 1998r. w sprawie o sygn. akt III CKN 644/97, opubl. OSNC 1999, nr 4, poz. 76, postanow. SN z dnia 19 grudnia 2000r. w sprawie o sygn. akt V CKN 767/00, opubl. OSNC 2001, nr 7-8, poz. 110, postanow. SN z dnia 11 lipca 2002r. w sprawie o sygn. akt IV CKN 1218/00, postanow. SN z dnia 25 czerwca 2003r. w sprawie o sygn. akt III CZP 35/03, wyrok SN z dnia 8 kwietnia 1999r. w sprawie o sygn. akt II CKN 244/98, opubl. LEX nr 1213486. o kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 520 § 1-3 kpc.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w sentencji postanowienia.

Powyższe postanowienie zaskarżył C. R. apelacja z dnia 1 czerwca 2016 r. w całości;

I. zaskarżonemu postanowieniu skarżący zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.:

1. art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. - poprzez lakoniczne uzasadnienie przyczyn uznania, iż kurator ustanowiony dla nieznaney z miejsca pobytu uczestniczki postępowania A. M. w osobie A. C. wykonywał czynności kuratora, podczas gdy z tego samego uzasadnienia wynika również, iż jedynie zajął formalne stanowisko w sprawie, a tym samym nie działał na korzyść strony, ponadto nie uczynił zadość swoim obowiązkom i nie wezwał do udziału w sprawie spadkobierczyni A. E. J. R.;

2. art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. - poprzez nieodniesienie się, a wręcz pominięcie przez Sąd okoliczności wynikającej z dokumentacji do Księgi Wieczystej Dawnej (...) H. (...), iż A. M. przez całe życie korzystała z adresu korespondencyjnego w Ł., co dyskredytowało stanowisko wnioskodawcy w 1959 r., którego celem było uniknięcie de facto konfrontacji z uprawnionym uczestnikiem postępowania;

3. art. 401 pkt 2 k.p.c. - poprzez błędną ocenę, iż uczestnik postępowania w sprawie o sygnaturze I N s 685/59 przed Sądem Powiatowym w K. z dnia 19 maja 1959 r. był należycie reprezentowany;

II. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 34 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich poprzez jego wadliwe zastosowanie, a w konsekwencji czego przyjęcie, że nieruchomości położona w K., przy ul. (...) stanowiła majątek opuszczony w rozumieniu ww. dekretu;

III. podnosząc powyższe zarzuty skarżący wniósł o zmianę przedmiotowego postanowienia w całości poprzez uwzględnienie skargi o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym postanowieniem Sądu Powiatowego w K. z dnia 19 maja 1959 roku w sprawie o sygn. akt Ns 685/59 i oddalenie wniosku Skarbu Państwa o stwierdzenie zasiedzenia własności nieruchomości położonej w K., przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Kaliszu, VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi Księgę Wieczystą nr (...);

IV. nadto wniósł o:

1. zasądzenie od uczestników ad. 1 i ad. 2 na rzecz skarżącego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, za obie instancje,

2. zwolnienie skarżącego z obowiązku ponoszenia opłaty od apelacji w całości z uwagi na fakt, iż nie jest on w stanie jej ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy aprobuje w całości ustalenia Sądu I instancji i przyjmuje je za własne, łącznie z dokonaną przez Sąd Rejonowy oceną dowodów.

Zdaniem Sądu Okręgowego chybiony jest zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. Obraza art. 328 § 2 k.p.c. może być skutecznym zarzutem apelacji tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie posiada wszystkich koniecznych elementów, bądź zawiera tak kardynalne braki, które uniemożliwiają kontrolę instancyjną. Naruszenie przepisu, określającego wymagania, jakim winno odpowiadać uzasadnienie wyroku sądu (art. 328 § 2 k.p.c.), może być ocenione jako mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy w sytuacjach tylko wyjątkowych, do których zaliczyć można takie, w których braki w zakresie poczynionych ustaleń faktycznych i oceny prawnej są tak znaczne, że sfera motywacyjna orzeczenia pozostaje nieujawniona bądź ujawniona w sposób uniemożliwiający poddanie jej ocenie instancyjnej (por. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 lutego 2001 r., sygn. akt V CKN 606/00, Legalis nr 326815). Sytuacja taka nie zachodzi w niniejszej sprawie. Treść uzasadnienia pozwala na odczytanie sfery motywacyjnej orzeczenia i poddanie go kontroli instancyjnej. Wbrew zarzutom apelacji, Sąd Rejonowy dokonał prawidłowych ustaleń dotyczących powołania kuratora dla reprezentowania A. M. w sprawie I Ns 685/59 Sadu Powiatowego w K.. Ustalenia te i ocenę prawną działania kuratora Sąd I instancji zawarł w treści uzasadnienia. Należy podkreślić, że rolą kuratora procesowego nie było wezwanie do udziału w sprawie uczestników postępowania, takie czynności, zgodnie z treścią art. 13 § 2 kodeksu postępowania niespornego należały do kompetencji sądu.

Jako nieuzasadniony Sąd Okręgowy poczytał także zarzut naruszenia przez zaskarżone rozstrzygnięcie art. 233 § 1 k.p.c. Należy zauważyć, że skuteczne postawienie tego rodzaju zarzutu wymaga wykazania, że sąd nie dokonał wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego, tj. nie uwzględnił wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, jak również wszelkich okoliczności towarzyszących przeprowadzaniu poszczególnych dowodów i mających znaczenie dla oceny ich mocy i wiarygodności, lub też uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego. Dopóki skarżący nie wykaże istotnych błędów logicznego rozumowania, sprzeczności oceny z doświadczeniem życiowym, braku wszechstronności, czy też bezzasadnego pominięcia dowodów, które prowadzą do wniosków odmiennych, dopóty nie można uznać, że Sąd naruszył art. 233 § 1 k.p.c. W niniejszej sprawie apelujący nie wykazał tych okoliczności, co czyni przedmiotowy zarzut bezzasadnym.

Jak wynika z ustaleń faktycznych, właścicielka nieruchomości A. M. zmarła w 1945 r. Zatem w 1959 r. postępowanie w sprawie I Ns 685/59 Sądu Powiatowego w K. nie mogło toczyć się z jej udziałem. Nie miało znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, czy w 1959 r. był znany z innych dokumentów adres zmarłej kilkanaście lat wcześniej właścicielki nieruchomości. Nie został ustalony adres ani dane jej następcy prawnego (spadkobierczyni), który nie brał w związku z tym udziału w postępowaniu.

W niniejszej sprawie mamy do czynienia z sytuacją, w której uprawnionym uczestnikiem postępowania w sprawie I Ns 685/59 Sądu Powiatowego w K. była córka A. E. J. R.. Osoba ta nie uczestniczyła w przedmiotowym postępowaniu i zmarła po uprawomocnieniu się postanowienia. W tej sprawie zatem po uprawomocnieniu się postanowienia orzekającego co do istoty sprawy doszło do następstwa prawnego po zainteresowanym nieuczestniczącym w prawomocnie zakończonym postępowaniu. Takiemu zainteresowanemu legitymacja do wniesienia skargi przysługuje nie z racji jego formalnego statusu w prawomocnie zakończonym postępowaniu, lecz ze względu na status zainteresowanego. W tym wypadku decydujące jest samo następstwo prawne, bez odwoływania się do idei związanych z regułami dotyczącymi następstwa procesowego (patrz Karol Weitz w „System prawa procesowego cywilnego. Środki zaskarżenia” t. III, cz.2, str1221-1222).

W takiej sytuacji niezrozumiały jest zarzut apelacji dotyczący naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 401 pkt. 2 k.p.c. Jak wynika z treści uzasadnienia Sądu I instancji, podstawą wznowienia postępowania w niniejszej sprawie jest art. 525 § 2 k.p.c., a przesłanką okoliczność, że zainteresowany nie był uczestnikiem postępowania. Do wnioskodawcy nie mają zatem zastosowania, przesłanki wznowienia z cytowanego art. 401 pkt. 2 k.p.c. Reprezentacja wskazanej uczestniczki postępowania - A. M., właścicielki nieruchomości została zastąpiona działaniem kuratora wyznaczonego przez sąd dla uczestniczki nieznannej z miejsca pobytu. Wbrew stanowisku sądu I instancji, przesłanką ustanowienia kuratora z art. 13 § 2 kodeksu postępowania niespornego (aktualnie art. 510 § 2 k.p.c. w zawiązku z art. 143 i 144 k.p.c.) jest brak

wiadomości o miejscu stałego pobytu strony (uczestnika postępowania), znanej co do osoby. Nie można w tym trybie ustanowić kuratora dla strony (uczestnika) niezidentyfikowanej od początku procesu (wyrok SN z 23 września 1997 r. I CKU 117/97, Prok. I Pr. 1998, nr. 3, poz. 31). Przepis art. 143 k.p.c. nie obejmuje też przypadku, gdy miejsce pobytu strony nie jest znane z uwagi na jej śmierć (postanowienie SN z 5 grudnia 2014 r. III CSK 332/13, LEX 1651014). Nie ulega zatem wątpliwości, że reprezentacja uczestniczki (zmarłej przed wszczęciem postępowania) w postępowaniu przed Sądem Powiatowym w K. nie była prawidłowa.

Reasumując powyższe zarzuty należy jednak stwierdzić, że nie znajdują one jakiegokolwiek uzasadnienia wobec wznowienia przez Sąd Rejonowy w Kaliszu postępowania w sprawie I Ns 685/59 i rozpoznania merytorycznego sprawy z udziałem osób zainteresowanych.

W odniesieniu do zarzutu naruszenia prawa materialnego – art. 34 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich, należy stwierdzić, że istota powyższego zarzutu sprowadzała się do twierdzenia wnioskodawcy, że przedmiotowa nieruchomości położona w K. nie stanowiła majątku opuszczonego w rozumieniu cytowanego dekretu, a ponadto właścicielka nieruchomości A. M. nigdy nie utraciła jej posiadania.

Termin „posiadanie” zawarty w art. 1 ust. 1 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz.U. Nr 13, poz. 87 ze zm.), podobnie jak w art. 1 § 1 uchylonej przez dekret ustawy z dnia 6 maja 1945 r. o majątkach opuszczonych i porzuconych (Dz.U. Nr 17, poz. 97 ze zm.), nie może być rozumiany jako termin szczególny, właściwy tylko tym aktom ustawodawczym, lecz musi być rozumiany zgodnie z ogólnymi przepisami prawa cywilnego o posiadaniu, obowiązującymi na poszczególnych obszarach państwa polskiego (Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2005 r. I CK 619/04, Legalis numer 260333).

W pojęciu opuszczenia mieści się utrata posiadania, co wyraźnie zostało wyrażone w art. 1 ust. 1 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz.U. Nr 13, poz. 87 ze zm.), przy czym nie chodzi o opuszczenie w znaczeniu gospodarczym (np. zaniechanie uprawy), lecz o rezygnację z posiadania jako stanu faktycznego, prawnie określonego. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 sierpnia 2004 r. I CK 138/04, Legalis numer 272410).

W niniejszej sprawie A. M. zmarła (...) w Ł.. Do czasu zakończenia działań wojennych nie wykonywała władztwa faktycznego nad nieruchomością w K., a po jej śmierci nie podjęła takich działań jej spadkobierczyni – córka E. R.. Załączone do akt dokumenty dotyczące wynajmowania lokali i czynności zarządu nieruchomości dotyczą okresu sprzed 1 września 1939 r.

Na skarżącym ciążył obowiązek z art. 6 k.c. wykazania przesłanek niweczących roszczenie Skarbu Państwa o nabycie własności przedmiotowej nieruchomości z art. 34 dekretu, poprzez wykazanie, że właścicielka lub jej następcy prawni pojęli czynności zmierzające do odzyskania posiadania na drodze prawnej (wniosek z art. 15 dekretu lub proces o przywrócenie posiadania przez sąd - art. 20 dekretu), lub na drodze faktycznej – objęcie w posiadanie nieruchomości. Okoliczności takie nie zostały jednak w niniejszej sprawie wykazane. Należało zatem stwierdzić, że przedmiotowa nieruchomości położona w K. przy ul. (...) stanowiła majątek opuszczony w związku z działaniami wojennymi z okresu od 1 września 1939 r. do 9 maja 1945 r. i przez wymagany w art. 34 termin, właściciele lub ich następcy prawni nie podjęli działań zmierzających do objęcia w posiadanie przedmiotowi nieruchomości. Tym samym w postępowaniu przed Sądem Powiatowym w K. w sprawie Ns 685/59 zachodziły postawy prawne do stwierdzenia nabycia przedmiotowej nieruchomości na własność Skarbu Państwa.

Na marginesie należy wskazać, że cytowane w treści apelacji orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 1957 r. w sprawie II CR 1035/56 dotyczy całkowicie odmiennych okoliczności faktycznych, mianowicie dotyczy sytuacji, w której kurator miałby być ustanowiony w celu pełnienia zarządu majątkiem opuszczonym w razie nieobecności właściciela lub w procesie, w którym osoba trzecia dochodzi praw dotyczących majątku opuszczonego. Niedopuszczalność ustanowienia takiego kuratora wynika z art. 7 – 14 dekretu, określających zarząd majątkiem przez Skarb Państwa Urzędy Likwidacyjne. (patrz: SN 13 grudnia 1949, Wa. C. 211/48 – ZbO 1/51/4 (...) 10/50/74, SN 12 maja 1949, C. 409/49 – PiP 11/49/136, SN z 25 czerwca 1945, C. II 14/45 – PiP 1/46/94).

Wobec powyższego, apelacja jako bezzasadna podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

SSO Barbara Mokras SSO Jacek Chmura SSO Wojciech Vogt